
Martina Rodela

Enakost glede na spol in socialni položaj z vidika medosebne metafunkcije v učbenikih za slovenščino kot materinščino v osnovni šoli

objavljeno v:

Jerca Vogel (ur.): *Slovenščina – diskurzi, zvrsti in jeziki med identiteto in funkcijo.*

Obdobja 39. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2020.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-39/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2020.

ENAKOST GLEDE NA SPOL IN SOCIALNI POLOŽAJ Z VIDIKA MEDOSEBNE METAFUNKCIJE V UČBENIKIH ZA SLOVENŠČINO KOT MATERINŠČINO V OSNOVNI ŠOLI

Martina Rodela

Pedagoška fakulteta, Koper
martina.rodela@pef.upr.si

DOI:10.4312/Obdobja.39.175-183

Prispevek preučuje izražanje družbene enakosti v primeru spola in socialnega položaja na medosebni metafunkciji v večkodnih učbenikih za slovenščino kot materinščino od 1. do 5. razreda, izdanih po letu 1945. Osredotoča se na pravopisna poglavja. Od prenove učnega načrta za slovenščino (1998) avtorji nekoliko pogosteje z jezikom izražajo oba spola, očitnejši pa je porast izbire slikovnih predstavitev z liki obeh spolov, prikazanih enakovredno. Večinoma se izogibajo izpostavljanju socialnega položaja naslovnika.

večkodno besedilo, družbena enakost, medosebna metafunkcija, učbenik, osnovna šola

This paper focuses on the expression of equality in the case of gender and social position in the interpersonal metafunction in the orthography chapters of the multimodal textbooks for Slovene as a mother tongue from 1st to 5th grade published since 1945. Since the revision of the curriculum for Slovene (1998), authors more often express both genders in the language. More obvious is the choice of pictures with female and male characters, which are shown equally. In general, they avoid exposing the social position of the addressee.

multimodal text, equality, interpersonal metafunction, textbook, primary school

1 Uvod

V zadnjih desetletjih si prizadevamo za enakovredno obravnavo učečih se tudi z vidika spola, socialnega položaja. Diskurz o spolno občutljivi rabi jezika v slovenskem jezikovnem prostoru poteka od osemdesetih let 20. stoletja (Kranjc, Ožbot v: Ščuka 2014: 80). Po Krajnc in Ožbot (2013: 233) se posvečamo »problemu, kako na ravni izbir v diskurzu vsaj na videz ustvariti enakopravno vlogo udeležencev vseh spolov«. Vižintin (2017: 256) pa se zavzema za odstranitev besedil iz učnih načrtov, ki izražajo stereotipe, predsodke in diskriminacijo. Milharčič Hladnik (v: Vižintin 2017: 256) ugotavlja, da je ravno »izobraževalni sistem tisti, ki reproducira stereotipe, razredne razlike, družbene neenakosti in predvsem dostop do družbene mobilnosti in socialnih resursov«.

V prispevku analiziramo izrazna sredstva, ki v odnosu do naslovnikov lahko izražajo (ne)spoštovanje enakosti z vidika spola in ekonomskega statusa v poglavjih

s pravopisnimi temami učbenikov za slovenščino kot materinščino od 1. do 5. razreda po letu 1945. Pregledali smo 128 poglavij iz 21 učbenikov.¹ Podrobneje predstavljamo najbolj reprezentativna, vključujemo tudi platnice kot prvi stik naslovnika z učbenikom.

Pravopisna poglavja (kot učbeniki nasploh) so tvorjena kot večkodna besedila. Jezikovni del zato analiziramo po sistemsko-funkcijski slovnici (Halliday 2004) in opisni slovnici za slovenski jezik (Toporišič 2004), slikovni del po teoriji vizualne slovnice (Kress, van Leeuwen 2005), ki jo je v slovenščino prenesla Starc (2007–).

2 Učbeniki kot večkodna besedila

Učbeniki praviloma sledijo veljavnim učnim načrtom (v nadaljevanju UN). Korenite didaktične in vsebinske spremembe so nastale z UN iz leta 1998, saj poudarja komunikacijski pouk, spodbuja intenzivnejšo komunikacijo v razredu (Starc 2004: 113). Učenci so bolj kakor prej obravnavani kot posamezniki.

Pravopisna poglavja pojmuje kot besedila. Izhajamo iz opredelitve besedila kot »pomenskega fenomena v procesu sporazumevanja, ki pomen in smisel tvori z izbiro semiotskih sredstev v določenem kulturnem okolju« (Halliday 2004). Izrazna sredstva za tvorjenje besedil izbiramo, pri tem hkrati tvorijo pomen na treh pomenskih ravneh/metafunkcijah: ideacijski, besedilni in medosebni (prav tam). Izhajajoč iz Hallidayevih dognanj o besedilih, Kress in van Leeuwen (v: Starc 2010: 250) metafunkcije prepoznavata tudi v večkodnih besedilih.² To so besedila, v katerih jezikovni in nejezikovni znaki (slikovni, zvočni, geste itn.) stopajo v interakcijo, zato se pomen enakovredno tvori iz vseh uporabljenih znakov, ne samo iz jezikovnih (Starc 2008: 48). Kot poudarja Starc (2011: 434), so govorjena besedila primarno večkodna, saj v njih uporabljamo jezikovne znake in mimiko. Tudi učbeniki kot besedila, »namenjena učečim se, da z njihovo pomočjo spoznavajo (nove) teme neke discipline« (Starc 2008: 46), so najpogostejše tvorjeni kot večkodna besedila iz jezikovnih in slikovnih znakov, najsodobnejši pa tudi npr. iz zvočnih in kinetičnih, če vsebujejo razne posnetke. Starc (2008: 46) ugotavlja tudi, da morajo avtorji učbenikov izbirati taka izrazna sredstva, da jih lahko naslovnik dekodira s predhodnim znanjem, izkušnjami in medbesedilnostjo. Marjanovič Umek (2008: 17–20) s stališča razvojne psihologije opozarja, da otroci v obdobju srednjega otroštva, kar so prva leta šolanja, potrebujejo učbenike s slikovnim gradivom, odprtimi in posrednimi vprašanji, da spodbujajo učenčev odziv in zato pripomorejo k »učenju pragmatične rabe govora«. Pomembno je, da avtor učbenika vključuje zaznavne podpore, npr. ilustracije, fotografije, grafične prikaze, ter da ima otrok ob branju učbenika možnost identifikacije z omenjenimi in/ali prikazanimi osebami ter možnost prepoznavanja socialnih situacij in vključevanja vanje (Marjanovič Umek 2008: 19). V analizi pravopisnih poglavij se z vidika

1 Gradivo je bilo zbrano za potrebe doktorske disertacije *Izrazna sredstva medosebne metafunkcije v učbenikih za slovenščino kot materinščino v osnovni šoli* (2019) pod mentorstvom izr. prof. dr. Sonje Starc.

2 Izraz *večkodnost* izhaja iz izraza *multimodality*, ki v funkcijskem jezikoslovju pomeni »pojav tvorjenja besedil v komunikacijskem procesu z več semiotskimi sistemi, verbalnim (besednim) in neverbalnim (nebesednim)« (Starc 2009a: 92).

avtorjevega ustvarjanja odnosa z učencem kot naslovnikom posvečamo jezikovnim izraznim sredstvom (npr. izbiri besed, iz katere lahko sklepamo o (ne) vključevanju obeh spolov ali izražanju socialne (ne)enakosti) ter slikam z upodobljenimi ljudmi ali drugimi bitji, ki jim je mogoče določiti spol.

Starc (2010: 244) po Hallidayu (2004) povzema, da je na ideacijski metafunkciji stavek organiziran kot prikazovanje človekovih zunajjezikovnih procesov. Izražamo jih glagolsko, s procesnimi stavki (snovnimi, obnašajskimi, mentalnimi, eksistencialnimi, procesnimi stavki rekanja in relacijskimi). V slikovnem delu besedila dejanja, stanja prikazujemo s strukturo slikovne predstavitve. Elementi slikovne predstavitve so predstavljeni udeleženci. Ti so zmeraj tudi v (ne)posredni interakciji z naslovnikom (interaktivnim udeležencem). Če slikovni del izraža dejanja, dogodke, spreminjajoči se proces, prehodnost prostora, je njegova struktura narativna. Interakcijo med predstavljenimi udeleženci, smer gibanja prepoznamo po vektorju. Ta navidezna ravna črta poteka med udeležencema ali nakazuje smer gibanja (prav tam), tvorijo pa jo telesa, okončine, cesta idr. (Kress, van Leeuwen v: Starc 2009a: 104–105). Predstavljeni udeleženci so lahko prikazani po splošnih značilnostih, brezčasno. To je značilno za konceptualno strukturo slikovnega (Kress, van Leeuwen v: Starc 2009b: 50–51).

Na besedilni metafunkciji urejamo stavke po tematsko-rematski strukturi/členitvi po aktualnosti (Starc 2010: 136; Toporišič 2004: 660). V slikovnem delu je temu primerljiva koherenca slikovnih znakov. Kaže se v kompoziciji, poudarkih, barvah, kontrastu, perspektivi idr., s čimer izražamo različne pomeni (Kress, van Leeuwen v: Starc 2009a: 94).

Na medosebni metafunkciji ustvarjamo odnose med avtorjem in naslovnikom (Halliday 2004: 24–29). Starc (2011: 437) po Hallidayu (2004) odnos med avtorjem in naslovnikom v sporočilu stavka, povedi razume kot izmenjavo/interakcijo. Avtor lahko (posredno/neposredno): 1) podaja informacije, ugotavlja, običajno z rabo povednega naklona (*Naloga je na naslednji strani.*); 2) naslovniku ponuja storitev/uslugo (*Če želiš, ti pomagam napisati spis.*); 3) zahteva informacije, pri čemer uporabi vprašalno poved odločevalnega ali dopolnjevalnega tipa (*Ali potrebuješ pomoč? Kam so šli otroci?*) ali 4) zahteva dejavnost, storitev, uslugo (*Dokončajte povedi.*) (Halliday v: Starc 2016: 51). Na ravni slikovnega odnos z naslovnikom tvorimo z vektorjem pogleda, ki poteka iz oči predstavljenega udeleženca (Kress, van Leeuwen v: Starc 2009a: 110). Če gre proti naslovnikovim očem, nastane navidezen stik. Tako se ustvarja osebni odnos, zato slikovno učinkuje bolj subjektivno, ima vplivajnsko vlogo. Take slikovne predstavitve so pozivi (prav tam: 95, 110). Če vektor pogleda poteka mimo naslovnikovih oči ali ga ni, je slikovno ponudba (prav tam: 110). Velja poudariti, da nekateri učbeniki nastanejo v soavtorstvu z ilustratorjem ali likovnim urednikom, ta pa ima (lahko) nezanemarljivo vlogo pri odločanju o sestavinah slikovne predstavitve.

3 Analiza pravopisnih poglavij

Najprej se posvečamo rabi spolno občutljivega jezika. Za medosebno metafunkcijo v jezikovnem delu analiziranih poglavij je ugotovljeno, da v njih prevladujeta posredna in neposredna zahteva po dejavnosti ter zahteva informacij (Rodela 2019: 381). Avtorji jezikovnega dela se izražajo predvsem s povednim naklonom (s sedanjikom) in velelnikom. Stik z bralstvom tvorijo z rabo 1. osebe množine in 2. osebe ednine (najpogosteje v navodilih nalog).

Zložene glagolske oblike (npr. preteklik, prihodnjik, pogojnik) so uporabljene redko, saj pravopisna poglavja praviloma predstavljajo splošno veljavne ugotovitve in otroka spodbujajo k reševanju nalog, odgovarjanju na vprašanja. Opažamo, da se v poglavjih učbenikov, izdanih od UN iz leta 1998 dalje, pogosteje uporabljata obliki deležnika na -l za moški in ženski spol, npr.: *V katerih krajih si bil/-a ti?* (Porenta 2001: 66); *Anketni list za starše: Katera je bila tvoja najljubša knjiga, ko si bil/-a otrok?* (Berdajs, Javornik, Vogel, Zrimšek 2003: 32); *Kako bom uporabljal/-a, se učil/-a z učbenikom Slovenščina 4? Navihana nadobudneža ti sporočata, kaj boš v poglavju delal/-a, vadil/-a ... in kaj se boš na koncu naučil/-a.* (Potočnik 2011). Izražanje obeh spolov se kaže tudi v pridevnikih, samostalnikih (v manjšem delu vzorca): *Anketni list za sošolce in sošolke* (Berdajs, Javornik, Vogel, Zrimšek 2003: 32). V navodilih se uporablja samostalni *učitelj* neodvisno od obdobja nastanka učbenika: *Poslušaj učitelja, kako bere soglasnik »l« v besedah prvega primera!* (Fink, Kopriva, Žerjav 1947b: 96); *Poslušaj, kako učitelj bere!* (Fink, Kopriva, Žerjav 1950: 101); *Učitelj narekuje, učenci pišejo in vstavljajo ločila.* (Fink, Kopriva, Žerjav 1951: 14); *Predstavi se učitelju (sošolcu).* (Jalen 1970: 6); *Poslušaj učitelja, kako bere poved.* (Udovič, Zrimšek 2002: 46). V enem primeru sta obe obliki: *Seveda pa sta tu tudi naša učiteljica ali učitelj, knjižničarka ali knjižničar, ki nam bosta stala ob strani.* (Porenta 2001: 6). Martino, Kehler in Weaver-Hightower (v: Hrzenjak 2013: 73) pravijo, da je učiteljski poklic feminiziran, saj dandanes poučujejo zlasti ženske. Pričakovali bi, da je v novejših besedilih zato pogostejši tudi samostalni *učiteljica*.

Avtorji pravopisnih poglavij v nalogah, vprašanjih zahtevajo podatke iz izhodiščnih besedil, lastne primere rabe in poznavanje pravil, ne dotikajo se naslovnikovega imetja ali izkušenj, tesno povezanih s premoženjem (npr. potovanj). Taka vprašanja in naloge zasledimo le redko: *Povej v kratkih stavkih, kaj imate na vrtu. N. pr.: Na našem vrtu raste zelenjava. Sredi vrta imamo sončnico.* (Fink, Kopriva, Žerjav 1947a: 16); *Napiši naslove in imena pisateljev knjig, ki jih imaš v svoji knjižnici!* (Fink, Kopriva, Žerjav 1947c: 179); *Kaj dela tvoj oče?* (Jalen 1970: 6); *Napiši nekaj povedi o svojih načrtovanih počitnicah. Kje jih boš preživel/-a?* (Grginič 2000: 83). Predvidevamo, da se v teh primerih lahko pokažejo socialne razlike med učenci.

Na ravni slikovnega nismo zasledili primerov, ki se nanašajo na premoženjske razlike med učenci kot naslovniki pravopisnih poglavij, zato se v nadaljevanju osredotočamo na morebitne razlike v predstavljenih udeležencih glede na spol. Opaža se, da se v slikovnem pogosteje uporabljajo otroci (predstavljeni udeleženci) kot odrasli (gl. Slike 1–3, 4–6, 7–9). Na platnicah učbenikov (to je prvi stik naslovnika z učbenikom) so otroci najpogostejši udeleženci.

V analiziranem vzorcu besedil se vseskozi pojavljajo moški in ženske kot predstavljeni udeleženci iste slike (Slike 1–3 in Slike 4–6), prikazani kot enakovredni tvorci stika z naslovnikom (z vidika besedilne metafunkcije), saj nihče ne izstopa po velikosti, poudarku, kompoziciji. Takih slik je po letu 1998 vendarle več kot tistih, na katerih so samo moški ali ženske, in tudi več kot onih, na katerih je eden od predstavljenih udeležencev glede na spol bolj poudarjen (tj. je večji od ostalih ali bolj v ospredju, središču ali zgornjem delu slikovnega).

Slike 1–3: Prva čitanka (Ribičič, Završnik 1946: 40), Slovenska jezikovna vadnica (Fink, Kopriva, Žerjav 1947b: 123), Spoznavajmo slovenski jezik (Jalen 1970: 101).

Slike 4–6: Slovenski jezik 2 (Porenta 2001: 21), Črke in besede 2 (Koren, Zajc 2008: 27), Lili in Bine 3 (Kern, Kramarič, Pipan 2013: 21).

V manjšem številu primerov je na sliki v starejših besedilih bolj poudarjen moški kot ženska ali je več moških kot žensk (gl. Slike 7–9). Na Sliki 7 gre za platnico, na njej je v sprevodu prvi in zato največji deček. Vektor njegovega pogleda poteka v smeri naslovnikovih oči, zato je stik s tem dečkom intenzivnejši kot z drugimi predstavljenimi udeleženci. Na Sliki 8 so otroci med igro, od teh pa le za enega z gotovostjo trdimo, da je deklica. Prikazana je v ravnini zadaj, vektor njenega pogleda gre mimo naslovnikovih oči. Stik z naslovnikom na medosebni metafunkciji je posreden, objektivni, v odnosu do njega deklica učinkuje bolj oddaljeno kot dečki, ki so v ravnini bliže. Na Sliki 9 prevladujejo moški predstavljeni udeleženci, čeprav besedni del omenja tudi vile (»da bi se naspal in poigral s škrti, vilami in z rakom Dolgokrakom« (Magajna v: Jalen 1970: 9)). Vilin vektor pogleda poteka proč od naslovnika, zato z njim tvori posreden stik. Škrat z modrim klobukom je v ravnini nekoliko bliže naslovniku, tudi vektor njegovega pogleda poteka v smeri naslovnikovega. Stik je zato tudi na Sliki 9 intenzivnejši s predstavljenim udeležencem moškega spola. Slik s poudarjeno žensko do leta 1998 ni opaziti. Obenem ugotavljamo, da je v obdobju pred letom 1998 občutno več slikovnega gradiva z moškimi kot edinimi predstavljenimi udeleženci – na vsaj 17 slikah, medtem ko je slik samo z ženskami 5.

Slike 7–9: Prva čitanka (platnica) (Ribičič, Završnik 1946) in del poglavja (prav tam: 43), *Spoznajamo slovenski jezik* (Jalen 1970: 9).

Na medosebni metafunkciji prevladuje slikovno kot ponudba. V novejših besedilih je nekoliko več slikovnih predstavitev kot pozivov, a vseeno manj kot ponudb. Predstavljeni udeleženci so torej objektivni vir informacij. Stik z naslovnikom se v starejših besedilih pogosteje tvori prek moških kot predstavljenih udeležencev. Tudi v raziskavi (jezikovnega dela) otroške književnosti 20. stoletja ugotavljajo, da v njej prevladujejo moški liki, zlasti v obdobju od tridesetih do šestdesetih let kot posledica prvega vala feminizma (Fairchild, Grauerholz, McCabe, Pescosolido, Tope 2011: 218–219). Takrat je izšla tudi večina starejših učbenikov iz našega vzorca. Pogostnost

izbire moških likov lahko pomembno vpliva na otrokovo zaznavanje spolov, zaradi odsotnosti ženskih likov ali prikazovanje teh kot šibkejših pa lahko otrok razume, da so manj pomembni kot moški (prav tam).

4 Ugotovitve

Pravopisna poglavja v našem vzorcu učbenikov so večkodna. Primerov, v katerih je mogoče zaznati nagibanje k manj občutljivi rabi jezika na ravni spola in socialnega položaja v jezikovem delu, je zelo malo. Kot take lahko interpretiramo zanimanje avtorjev za učenčeve načrtovane počitnice, očetov poklic, knjige doma in stanje na domačem vrtu, a niti to niso izraziti primeri, tudi časovno so si oddaljeni. V analiziranem vzorcu poleg 3. glagolske osebe prevladujeta povedni in velelni naklon, izražena s sedanjikom oz. velelnikom v 1. osebi množine in 2. osebe ednine. Ker kot glagolski obliki nimata ločenih oblik za posamezen spol, ni mogoče trditi, ali se nanašata le na bralce ali bralke. Zloženih glagolskih oblik je malo, so pa v starejših poglavjih izražene z moškim spolom. Z UN za slovenščino leta 1998 se začnejo pogostejše uporabljati oblike za oba spola, zaradi česar se lahko naslovniki, kar zadeva spol, počutijo izraziteje nagovorjeni kot posamezniki.

V slikovnem delu poglavij ne opažamo vzbujanja socialnih razlik, medtem ko je v pojavljanju predstavljenih udeležencev po spolu opaziti razlike med starejšimi in sodobnejšimi poglavji. Slikovne predstavitve, v katerih so enakovredno prikazani moški in ženske, se v našem vzorcu uporabljajo vseskozi, a so pogostejše po uvedbi prenovljenega UN (1998). To je lahko posledica ozaveščanja o spolno občutljivi rabi jezika. Gulič, Dobrovoljc, Jeram in Šauperl (2018: 3) ugotavljajo, da *Resolucija Unesca 24/C* (1987) poziva »k izogibanju rabi oblik za samo en spol« in k upoštevanju smernic za neseksistični jezik, *Priporočilo št. R (90) 4 Ministrskega odbora državam članicam o odpravi seksizma v jeziku* (1990) pa spodbuja »uporabo neseksističnega jezika, ki upošteva prisotnost, položaj in vlogo žensk v družbi, ustrezno posodobitev terminologije v zakonodaji, javni upravi in izobraževanju ter spodbujanje neseksističnega jezika v medijih« (prav tam). V starejših besedilih je tudi več slikovnega z moškimi kot edinimi oz. bolj poudarjenimi predstavljenimi udeleženci. To pomeni, da je na medosebni metafunkciji stik naslovnika s predstavljenimi udeleženci moškega spola pogostejši, zaradi poudarka (velikosti, postavitve v ospredje) pa jih naslovnik lahko opazi prej kot ostale.

Viri

- BERDAJS, Metka, JAVORNIK, Radojka, VOGEL, Jerica, ZRIMŠEK, Nataša, 2003: *Slovenščina. Učbenik za slovenščino – jezik v 5. razredu 9-letne in v 4. razredu 8-letne osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- FINK, Fran, KOPRIVA, Alfonz, ŽERJAV, Albert, 1947a: *Slovenska jezikovna vadnica: za 2. razred osnovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- FINK, Fran, KOPRIVA, Alfonz, ŽERJAV, Albert, 1947b: *Slovenska jezikovna vadnica: za 3. razred osnovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- FINK, Fran, KOPRIVA, Alfonz, ŽERJAV, Albert, 1947c: *Slovenska jezikovna vadnica: za 4. razred osnovnih šol*. Ljubljana: DZS.

- FINK, Fran, KOPRIVA, Alfonz, ŽERJAV, Albert, 1950: *Slovenska jezikovna vadnica za 3. razred osnovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- FINK, Fran, KOPRIVA, Alfonz, ŽERJAV, Albert, 1951: *Slovenska jezikovna vadnica za 4. razred osnovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- GRGINIČ, Marija, 2000: *ABC 2: Poslušamo – govorimo, pišemo – beremo, 2. del. Delovni učbenik za slovenski jezik v 1. razredu osnovne šole in 2. razredu devetletne osnovne šole*. Trzin: Založba Izolit.
- JALEN, Marija, 1970: *Spoznavajmo slovenski jezik: jezikovna vadnica za 4. razred osnovnih šol*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- KERN, Milka, KRAMARIČ, Mira, PIPAN, Majda, 2013: *Lili in Bine 3. Učbenik za slovenščino v tretjem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Rokus Klett.
- KOREN, Majda, ZAJC, Sonja, 2008: *Črke in besede 2. Učbenik za slovenščino – jezik v 2. razredu*. Ljubljana: DZS.
- MARJANOVIČ UMEK, Ljubica, 2008: *Otrok in učbenik: razvojnopsihološki vidik*. Vida Medved Udovič, Mara Cotič, Majda Cencič (ur.): *Sodobne strategije učenja in poučevanja*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta Koper. 16–21.
- PORENTA, Ana, 2001: *Slovenski jezik 2. Delovni učbenik za 2. razred osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- POTOČNIK, Nataša, 2011: *Slovenščina 4. Učbenik za slovenski jezik v 4. razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- RIBIČIČ, Josip, ZAVRŠNIK, Rudolf, 1946: *Prva čitanka*. Ljubljana: DZS.
- UDOVIČ MEDVED, Vida, ZRIMŠEK, Nataša, 2002: *S slikanico se igram in učim: slovenščina 3 za 3. razred 9-letne osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Literatura

- FAIRCHILD, Emily, GRAUERHOLZ, Liz, MCCABE, Jane, PESCOSOLIDO, Bernice, TOPE, Daniel, 2011: Gender in twentieth-century children's books. Patterns of disparity in titles and central characters. *Gender & Society* XXV/2. 197–226.
- GULIČ, Maksimiljan, DOBROVOLJC, Helena, JERAM, Jasna, ŠAUPERL, Mojca, 2018: *Smernice za spolno občutljivo rabo jezika*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
- HALLIDAY, Michael Alexander Kirkwood, 2004: *An introduction to functional grammar*. London: Arnold.
- HRŽENJAK, Majda, 2013: Kompleksnost (spolnih) neenakosti v izobraževanju. *Šolsko polje* XXIV/5–6. 71–88, 164–165.
- KRANJC, Simona, OŽBOT, Martina, 2013: Vloga spolno občutljivega jezika v slovenščini, angleščini in italijanščini. Andreja Žele (ur.): *Družbena funkcijskost jezika (vidiki, merila, opredelitve)*. Obdobja 32. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 233–239.
- KRESS, Gunther, VAN LEEUWEN, Theo, 2005: *Reading images: the grammar of visual design*. London: Routledge.
- KRIŽAJ ORTAR, Martina idr., 1998: *Učni načrt. Osnovna šola, slovenščina*. Ljubljana: Nacionalni kurikulumni svet, Področna kurikularna komisija za osnovno šolo, Predmetna kurikularna komisija za slovenščino.
- RODELA, Martina, 2019: *Izrazna sredstva medosebne metafunkcije v učbenikih za slovenščino kot materinščino v osnovni šoli. Doktorska disertacija*. Koper: Pedagoška fakulteta.
- STARC, Sonja, 2004: Mother-tongue education in Slovenia. *L1-Educational Studies in Language and Literature* 4. 103–115.
- STARC, Sonja, 2008: Osnovnošolsko učbeniško besedilo kot besedilo kolonija, sestavljeno iz besednih in nebesednih znakov. Vida Medved Udovič, Mara Cotič, Majda Cencič (ur.): *Sodobne strategije učenja in poučevanja*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta Koper. 45–56.

- STARC, Sonja, 2009a: *Časopisna oglaševalska besedila, reklame: struktura in večkodnost*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko: Pedagoška fakulteta.
- STARC, Sonja, 2009b: Večkodnost in zgradba učbeniškega besedila. Jelka Vintar (ur.): *Razmerja med slikovnimi in besednimi sporočili: zbornik Bralnega društva Slovenije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 45–62.
- STARC, Sonja, 2010: Učbeniška besedila o Primožu Trubarju. Izbor izraznih sredstev vrednotenja v verbalnih in večkodnih besedilih ter njihova vloga na besedilni ravni. Aleksander Bjelčevič (ur.): *Reformacija na Slovenskem (ob 500-letnici Trubarjevega rojstva)*. Obdobja 27. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 241–259.
- STARC, Sonja, 2011: Stik disciplin v besedilu iz besednih in slikovnih semiotskih virov. Simona Kranjc (ur.): *Meddisciplinarnost v slovenistiki*. Obdobja 30. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 433–440.
- STARC, Sonja, 2016: *Metafunkcije. Izročki pri predmetu Slovenski jezik 2, 1. letnik Razrednega pouka*. Koper: Pedagoška fakulteta.
- ŠČUKA, Nuša, 2014: Jezik in spol: ženska poimenovanja v slovenščini. *Jezikoslovni zapiski: zbornik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša XX/2*. 79–88.
- TOPORIŠIČ, Jože, 2004: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- ZAVRŠNIK, Aleš, 2012: Feministična kritika prava in kazenskopravnega sistema. Mojca M. Plesničar (ur.): *Nežnejši spol?: ženske, nasilje in kazensko pravni sistem*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. 19–50.
- VIŽINTIN, Marijanca Ajša, 2017: *Medkulturna vzgoja in izobraževanje: vključevanje otrok priseljencev*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.